

ненные испытания, выпавшие Т. Г. Шевченко, являются свидетельством непрестанной борьбы за него между силами Света и тьмы, а также своеобразными ступенями посвящения на пути к Духовному Совершенству.

Ключевые слова: Тарас Шевченко, Будитель Народа, Свет, тьма, борьба.

Olshevsky Igor. Childhood and Youth of Taras Shevchenko: Mystic Fight for the Future Poet. In the article are exposed the features of beginning of forming of creative inclinations and embryos of social protest at consciousness of young Taras Shevchenko as pre-conditions of implementation of the People's Waker Mission certain for him by God. The author investigates the symbolics of the Poet's name and also carries out the deep psychological analysis of child's and youth episodes of Great Kobzar's life, coming as a result to the conclusion, that vital tests, falling out to T. G. Shevchenko, are the certificate of incessant fight for him between Light-powers and darkness, and also initiationons a way to Spiritual Perfection.

Key words: Taras Shevchenko, People's Waker, Light, darkness, fight.

Стаття надійшла до редколегії
23.04.2014 р.

УДК 821.162.1.09+821.162.2.09

Луїза Оляндер

Польська література ХХ – початку ХХІ століть як складова частина європейського красного письменства і волинський текст

Розглянуто діалогічні відносини, що склалися між польською літературою, яка представлена як вагома складова частина європейського красного письменства, і волинським текстом. У компаративістському вимірі проаналізовано твори європейських (серед них польських і українських) письменників, у яких зображено події воєн, у тому числі й двох світових, у Польщі, на Волині та інших місцях Європи; порушено національну та інонаціональну проблематику, розкрито на ментальному рівні взаємовідношення між парадигмами *Я/Інший* та *Свій/Чужий*. Визначено особливості прояву історизму, а також різного роду рецепції, зокрема переклади волинських авторів у Польщі.

Ключові слова: волинський текст, історія, жанр, компаративістика, нарація, образ, поетика, рецепція, *Свій/Чужий*, *Я/Інший*.

Підійматися до принципів, до чесного мислення – нелегко.

Є. Сверстюк (На хвилях «Свободи»)

«Прокляття війні!» Всякій війні, бо кожна з них така трагічна в своїх наслідках.

М. Лоза (Передмова до книги Олекси Кобеца «Записки полоненого»)

Постановка наукової проблеми та її значення. Польська література у своїх гуманістичних спрямуваннях відіграє важливу роль у європейському красному письменстві. Голоси її письменників, які відстоюють цінність людського життя, перегукуються з голосами письменників світу, зокрема з багатьма українськими митцями, серед яких і ті, що долею своєю і словом тісно пов'язані з Волинським краєм. Головна тенденція, що зближує, на нашу думку, польську літературу з письменниками Волині – це намагання, по-перше, піднятися до *принципів, до чесного мислення*. Це незаперечна передумова не лише для взаєморозуміння, що дуже важливо, а й до активізації спільних зусиль щодо втілення в людське життя влади загальнолюдських цінностей і високої духовності. Інакше кажучи, боротьба за людину в людині триває. Цей процес відбувається і на рівні контактів письменників між собою та з громадськістю, і на рівні обміну книжками, а також через переклади¹. Тільки останнім часом подією стали переклади польською мовою української поезії, які здійснила

© Оляндер Л., 2014

¹ Про переклади українських письменників у Польщі докладно писала Олександра Келлеру статті «Ukraina». Аналізуючи стан входження досягнень українського красного письменства, авторка визначила 2005 р. як рік переломний, позначений тим, що твори багатьох митців України стали предметом зацікавленнь загалом, а не лише науковців. Цьому сприяли переклади творів Ю. Анруховича, А. Бондара, В. Махно, С. Жадана, О. Забужко, про популярність якої свідчить те, що «zbióropowiadań *Siostró, siostró* (przeł. KatarzynaKotyńska, W.A.B., 2007), cieszyć się niesłabnącym zainteresowaniem».

Олена Криштальська, та творів В. Слапчука, українською – документальних книг Войцеха Пестка. Відіграють важливу роль двомовні видання В. Шимборської, Ч. Мілоша, З. Герберта та ін.

Позитивну роль для налагодження конструктивних культурних відносин двох народів у нашому сьогоденні відіграє активізація осмислення та переосмислення минулого з метою очистити історію від ідеологічних міфів, старих і нових кон'юнктурних нашарувань і бажання почути правду, якою б вона не була. Прикладом стають такі видання, як науково-популярний історичний *нарис/триголосося* «Грюнвальська битва народів» (2010), що його написали відомі історики Литви, Білорусії, України. Ця *«вільна»* невимущена оповідь, що висвітлює авторську позицію кожного з дослідників, не обмежена ані редакторськими купюрами, ані науковою цензурою, дає змогу читачеві самому провести аналіз та дійти певних висновків стосовно подій кінця XIV – початку XV століття та їх наслідків» [2]. Особливість цього проекту полягає в тому, що він кардинально змінює відносини в парадигмі *автор – читач*, надаючи останньому багато самостійності. У цьому сенсі не менш цікава книга Адама Дзюрока та ін. «Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989» (2010).

В Україні потрібно відзначити видання газети «День», яке презентував на радіо 30 березня 2014 р. письменник М. Слабошпицький. Це видання теж стимулює читача формувати незаангажовані уявлення про історичні події.

Навіть побіжний огляд літератури свідчить, що проблема, визначена в заголовку статті, багатоаспектна. А тому, на нашу думку, слід зосередитися на головному вимірі – на трагічних наслідках злочинного порушення заповіді Ісуса Христа – *«Не вбивай!»*, заповіді однаково важливої для всіх народів – незалежно від віросповідань, расової і національної належності.

Мета статті – аналізуючи твори поляка Т. Ружеви́ча та українця-волинянина В. Слапчука, через поетику в компаративному вимірі простежити їхнє суголосся, спільність у їхніх намаганнях привернути увагу до непоправно руйнівних наслідків для тих, хто з власної чи чужої волі переступив головний моральний принцип – *«Не вбивай!»*.

За методологічну основу візьмемо теоретичне положення І. Дзюби: «Типологічні порівняння – з погляду як схожості, так і несхожості (несхожого в схожому і схожого в несхожому) поглиблюють розуміння літературного явища, ставлячи його в історико-літературний контекст і самий цей контекст розгортаючи новими гранями» [5, с. 258].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Т. Ружеви́ч і В. Слапчук «схожі» між собою: обидва пройшли через війну, хоча війни ті були різними за своєю сутністю.

Т. Ружеви́ч воював у Другу світову проти «коричневої чуми» в лавах Армії Крайової, за визволення своєї Вітчизни; В. Слапчука направили у склад обмеженого контингенту радянських військ до Афганістану для виконання так званого інтернаціонального обов'язку. Т. Ружеви́ч був солдатом на своїй землі, він був змушений узяти «Bagnet na broń» (В. Броневський), тому що ворог вторгся до його Дому. В. Слапчук теж був вимушений тримати в руках зброю, тому що його за наказом направили воювати в чужу країну. Особливість стану афганців полягала і полягає в тому, що Батьківщина не згадувала про них тоді, бо вона жила під *мирним небом*, але й тепер нічого не змінилося. Як зазначає сам В. Слапчук, *«тодішня країна СРСР відверталася від нас, відмовляючись співпереживати з нами ту війну. Так само відвертається Україна. Дивна ситуація склалася в нашому суспільстві: це суспільство, – з біллю в душі продовжує письменник, – нишком пересиділо, як страус, заховавши голову в пісок, перечекало війну й так само тупо, глухо та сліпо реагує на нинішні проблеми ветеранів тієї війни»* [9, с. 66]. Деяко подібне відбувалося і з Т. Ружеви́чем. Осудливе ставлення до АК у післявоєнній Польщі мало негативний вплив і на польського письменника.

Відмінність Т. Ружеви́ча і В. Слапчука полягає в тому, що вони були на *різних війнах*. Але кожна з цих воєн, як і будь-яка інша, була *за межею милосердя*. Невипадково ж російський письменник Д. Гусаров назвав свій роман про так звану фінську кампанію, розпочату радянським урядом у 1939-му, *«За чертой милосердия»*. *Немилосердність* війни, її неприродність викликає в польського і українського письменників непримиримість з нею, і це те, що їх еднає, робить суголосними. Таке суголосся вводить обох, з одного боку, в контекст славетної європейської літератури *втраченого покоління*, а з другого – ставить їх безпосередньо або опосередковано в діалогічні відносини з нею, тому що, на нашу думку, у творах Т. Ружеви́ча і В. Слапчука йдеться про втрати глобального і більш глибинного масштабу – про втрати не окремого покоління, а всіх наступних. І втрати від воєн будуть дедалі більшими й непоправними доти, доки людство не відмовиться від *мислення війною*.

Війни, на котрих були Т. Ружеви́ч та В. Слапчук, різні, а важкі наслідки – особливо психологічного й морального характеру – однакові. Ці наслідки стали в центрі уваги Т. Ружеви́ча і В. Слапчука.

Звідси й особливий психологізм у їхній творчості: обидва зосереджені на такому душевному стані героя, котрий в науці визначено як вторинне переживання, так званий посттравматичний синдром. Наскільки він важчий від первинного, свідчить трагічна доля польського письменника Тадеуша Боровського.

Т. Ружевиц і В. Слапчук, говорячи бураговськими словами, «вошли в літературу со своей оригинальной темой, со своей глубинной искренностью и выстраданностью» [3, с. 47], що їх водночас різнило і єднало. Обидва внесли у свої твори багато з того *схожого/несхожого*, що вони пережили особисто, пропустили через душу і серце й що зрештою знайшло вираження не лише через певні поняття, а й через мелодику текстів – вагомий смислотворчий чинник, як схарактеризував його у своїх працях С. Бураго [див. детально: 3; 4].

Історія обох народів, які йшли через горнило воєн, історія власного життя викликають головне суголосся – протест проти порушення Христової заповіді: «*Не вбий!*», суголосся ліричне у Т. Ружевица, зокрема у драмі «Картотека», ліро-епічне у В. Слапчука і не лише в романах «Птах з обпаленим крилом» (2002) і «Книга забуття» (2013).

Більше *схожість*, ніж *несхожість* у їхньому суголоссі виявляється насамперед у розкритті переживань ліричних героїв.

Ліричний герой Т. Ружевица – людина, душа котрої травмована жорстокістю війни і тим, що цю жорстокість проявляла і вона. Можливо, у такому вірші, як «Lament» ружевицивський ліричний герой ставить три трагічні питання: «Що зі мною зробили!?!», «Що я накоїв!?!» і «Хто я тепер після всього, що бачив і що робив?!»

Lament

Zwracam się do was kapłani
nauczyciele sądziowie artyści
szewcy lekarze referenci
idociebiemójojcze
Wysłuchajcie mnie.

Nie jestem młody
niech was smukłość mego ciała
niezwodzi
ani tkliwabielszy
ani jasność otwartego czoła
ani puch nad słodką wargą
ni śmiech cherubiński
nikrokelastyczny

Nie jestem młody
niech was moja niewinność
nie wzrusza
ani moja czystość
ani moja słabość
kruchość i prostota

mam lat dwadzieścia
jestem mordercą
jestem narzędziem
tak ślepym jak miecz
w dłoni kata
zamordowałem człowieka
i czerwonymi palcami
gładziłem białe piersi kobiet.

Okaleczony nie widziałem
ani nieba ani róży
ptaka gniazda drzewa
świętego Franciszka
Achillesa i Hektora
Przez sześć lat
buchał z nozdrza opar krwi
Nie wierzę w przemianę wody w wino
nie wierzę w grzechów odpuszczenie
nie wierzę w ciała zmartwychwstanie

[12, т. 1, с. 9–10].

Лемент

Звертаюся до вас капелани
вчителі судді артисти
шевці лікарі референти
і до тебе мій батьку
Вислухайте мене.

Я не є молодим
нехай вас гнучкість мого тіла
не вводить в оману
ні ніжна білість шиї
ні ясність відкритого чола
ні пух над солодкою губою
ні сміх херувимський
ні крок еластичний

Я не є молодим
нехай вас моя невинність
не хвилює
ні моя чистота
ні моя слабкість
малість і простота

маю двадцять літ
є вбивця
є знаряддям
є з таким сліпим як меч
у долонях ката
замордував людину
і червоними пальцями
гладив білі груди жінок.

Скалічений не бачив
ні неба ні троянди
птаха гнізда дерева
святого Франциска
Ахіллеса і Гектора
шість років
видихав з ніздрі пар крові
не вірю в перетворення води у вино
не вірю у відпущення гріхів
не вірю у тіла, що з мертвих встануть.

(Підрядник, переклад мій. – Л. О.)

Можливо те, про що йдеться у вірші Т. Ружеви́ча «Lament», а згодом у вірші В. Слапчука «Сьогодні він убив людину» та інших, є одним із найтяжчих злочинів війни загалом, злочином із його неминучою карою.

Концептуальне значення в Т. Ружеви́ча має вірш «Ocalaony» («Врятований»), у якому поет розкрив усю глибину дегуманізації людини, у свідомості якої від пережитих жахів змістилися всі сталі поняття, зникла віра у всі цінності. Герой вірша особисто нікого не вбивав, але був свідком масових убивств і сам мав стати жертвою катів у людському обличчі. Йому пощастило фізично врятуватися, але духовно він був спустошений, бо зрозумів найжахливіше: життя людей уже нічого не вартує, усі вони прирівняні до *бидла*, котре *везуть на бійню*, і вбивають їх так само, як худобу. Навколо слова *zwierzę* створено велике інтенціональне поле, що вбирає в себе відповідні словосполучення: *rowadzony na rzeź; Człowieka tak się zabiją jak zwierzę; furgony porąbanych ludzi*. У цьому ключі витримана вся стилістика твору. Однак герой вірша, маючи вбиту душу, в якій не лишилося місця для Добра й потрошено всі цінності, усвідомлює, що так жити не можна, та намагається без будь-якої надії врятуватися духовно, досягти нормального стану.

Ocalaony

*Mam dwadzieścia cztery lata
ocalałem
rowadzony na rzeź.*

*Tosą nazwy puste i jednoznaczne:
człowiek i zwierzę
miłość i nienawiść
wróg i przyjaciel
ciemność i światło.
Człowiekatak się zabija jak zwierzę
widziałem:
furgony porąbanych ludzi
którzy nie zostaną zbawieni.*

*Pojęcia są tylko wyrazami:
cnota i występki
prawda i kłamstwo
piękno i brzydota
męstwo i tchórzostwo.*

*Jednako waży cnota i występki
widziałem:
człowieka który był jeden
występny i cnotliwy.*

*Szukam nauczyciela i mistrza
niech przywróci mi wzrok słuch i mowę
niech jeszcze raz nazwie rzeczy i pojęcia
niech oddzieli światło od ciemności.*

*Mam dwadzieścia cztery lata
ocalałem
rowadzony na rzeź*

[12, т. I, с. 21–22].

Врятований

*Мені двадцять чотири роки
врятувався
проваджений на забій.*

*То є назви пусті і однозначні:
людина і звіри
любов і ненависть
ворог і приятель
темрява і світло.
Людину так само забивають як звіра
бачив
фургони порубаних людей
котрі не були врятовані.*

*Поняття є тільки виразами
цнотливість і злочинність
правда і брехня
прекрасне і бридке
мужність і боягузтво.*

*Однак важать цнотливість і злочинність
бачив
людину котра була водночас
злочинною і цнотливою.*

*Шукаю вчителя і майстра
нехай поверне мені зір слух і мову
нехай ще раз назве речі і поняття
нехай відселить світло від темряви.*

*Мені двадцять чотири роки
врятувався
проваджений на забій.*

(Підрядник. Переклад мій. – Л. О.)

Психічний стан героя виражено не лише вербально, а й іншим способом, зокрема ритміко-інтонаційним. Суворі та різкі тональності перших чотирьох строф вірша, яка супроводжує переконання, що *людина не відрізняється від звіра*, переходить у шостій і сьомій строфі чи то в благання про порятунок, чи у виклик: *Szukam nauczyciela i mistrza / niech przywróci mi wzrok słuch i mowę*.

П'ята строфа певним чином підсумкова, вона остаточно об'єднує в нерозривне ціле *Добро* і *Зло*. Ця строфа містить у собі і саркастичну інтонацію (ніхто не зможе розплутати цей клубок), і надію (а раптом такий знайдеться): адже герою лише двадцять чотири роки. Після цих міркувань думка

мимоволі звертається до специфічної взаємодії мелодії вірша із семантикою тексту, тому що, як писав С. Бурого (1945–2000), «не менее важно попытаться с помощью мелодии стиха определить путь понимания весьма противоречиво трактовавшихся в литературоведении художественных произведений» [3, с. 286]. *Оригінальна* теорія мелодики вірша відомого українського вченого – так вона охарактеризована сьогодні – виходить за межі такого свого визначення, набуваючи всіх ознак методологічної ваги, бо потребує подолання лінгвістичного формалізму, що «ведет к подлинному пониманию текста во всех его естественных взаимосвязях» [див. детально: 3, с. 428–429].

На жаль, у статті ми не можемо повною мірою реалізувати настанови С. Бурого, а тому зосередимо увагу лише на семантичному змісті двох типів повторів синтаксичних конструкцій – *незмінній і модифікованій*.

Незмінна синтаксична конструкція: *Мені двадцять чотири роки / врятувався* (з початку вірша) – *Мені двадцять чотири роки / врятувався* (вкінці). Незважаючи на зовнішню однозначність цих речень, вони за своєю інформацією протилежні: у першій строфі – це *фраза / теза*, епічна констатація факту (залишився живим, уцілів), в останній – емоційна *фраза/ антитеза* (не вцілів як людина).

Модифікована синтаксична конструкція: *ocalalem / prowadzony na rzeź – furgony porąbanych ludzi / którzy nie zostaną zbawieni – ocalalem / prowadzony na rzeź*. Ця *модифікована синтаксична конструкція* підкреслює трагічний зміст *незмінної синтаксичної конструкції*, бо виражає повною мірою усвідомлення неможливості жити далі (а в героя попереду все життя) з нестерпною пам'яттю про те, що люди можуть робити з людьми.

У коло цієї проблематики входить і драма «Kartoteka» («Картотека»), герой якої, партизан АК, уособлює ружевичівське покоління (див. детально: [6]). Боротьба, під час якої він випадково вбиває свого (це важлива символічна деталь), духовно знесилила його, і тепер він бездіяльно спостерігає за життям і людьми у ньому. За спиною героя велика війна, котра нікого нічому не навчила. Над людством знов нависла смертельна загроза, тепер уже воднева бомба, але він нічого не робить, щоб запобігти катастрофі, та й не знає, як це можна зробити.

Із Т. Ружевичем перегукується В. Слапчук, який постійно порушує цю проблему і в ліриці, і в прозі.

Ліричний герой В. Слапчука більш сконцентрований на власному вчинку, коли він через певні обставини порушив заповідь Христа. Він не шукає, як ліричний герой Т. Ружевича, духовної допомоги від когось, не дорікає своїм учителям, що вчили жити за законами людяності, законами, які втратили силу в беззаконній війні. Слапчуківський ліричний герой визначив межу, переступивши яку, людина коїть гріх, котрого не можна позбутися.

*Сьогодні він убив людину,
Осиротив чиюсь родину.*

*І ще не висохла земля,
Де я ворожу кров проляв* [10, с. 5].

*Я вбив сьогодні чоловіка.
Людину я сьогодні вбив* [8, с. 42].

*Я – руки вимиті Пілата,
Я – цвяшок у руці Месії* [8, с. 88].

Умиють всі від крові руки [8, с. 65].

В. Слапчук стверджує, що *умити руки* нікому не вдасться. І в трагедіях воєн, у самому їхньому виникненні винні різною мірою всі. Ось чому він докоряє О. Забужко: «Хіба ти, сестро, лягла на рейки перед потягом, який віз мене на ту війну, хіба ти прив'язала мене до своєї спідниці? Ні, сестро, ти махала хусточкою з перону...» [9, с. 68]. Ось чому він, не шкодуючи і самого себе, із надзвичайною мужністю пише: «*Мені нелегко було перетрясти себе. Перевіяти, що я не тільки жертва війни, а й причина*» [9, с. 63].

Проблема провини у В. Слапчука порушена так само гостро, як і в Т. Ружевича, але більш відкрито, ніж у польського поета, в якого вона посідає своє місце в *полігенетичному підтексті*

(П. Таммі). Ця відкритість і полемічність В. Слапчука в повну силу і полемічно проявлена вже в романі «Книга забуття», коли письменник розкриває в *чужому своє*, а у *своєму чуже*.

Аналіз віршів В. Слапчука з урахуванням їхньої смислотворчої мелодики прекоує в тому, що поет яскраво виразив позицію, яка ставить реципієнта перед вибором і відповідальністю за свій вибір. І цю позицію підкріплює у віртуальних діалогах з європейськими письменниками в «Книзі забуття», де він рішуче постає проти мислення війною і приєднується до думки У. Еко: «Обов'язок кожної людини, за Умберто Еко, – пише В. Слапчук, – стверджувати неможливість війни. Навіть коли їй не видно альтернативи. Він назвав це інтелектуальним обов'язком» [9, с. 67]. І далі письменник наводить приклади, коли людина брала на себе такий обов'язок – це А. Блайс, *рудий низькорослий хлопчик*, це академік Сахаров... І хоча їх небагато, але вони є, що дало російському письменникові О. Єрмакову створити образ людини, яка здійснила такий вчинок, заплативши за нього власним життям. І цим вкотре підтверджується правота Є. Сверстюка в словах, що наведені в епіграфі: «Підійматися до принципів, до чесного мислення – нелегко» [7].

Висновки. Отже, уже тільки творчість Т. Ружевича свідчить, що польська література ХХ – початку ХХІ ст. як складова частина європейського красного письменства, входячи в контекст літератури втраченого покоління – з художньо-філософськими концепціями Е.-М. Ремарка, Е. Гемінгвея та ін., а також з концепціями російських письменників – В. Астаф'єва («Пастух і пастушка»), «Прокляты и убиты»), В. Гроссмана, О. Єрмакова («Знак зверя»), болгарських – В. Ванчури («Поля пахоты и войны»), К. Новака («Полум'я і вітер»), білоруських – О. Кузьми Чорного («Млечны шлях»), В. Казька («Суд у Слабадзе») та ін. – суголосна з творами українських письменників Волині, котрі, як і О. Кобець у «Записках полоненого» [6], посилають прокляття війні. У свою чергу, такі письменники, як В. Слапчук, чия творчість яскраво презентує волинський текст красного письменства, перегукуються з польськими, а також із західноєвропейськими, білоруськими та російськими письменниками. Все це слугує перспективою для подальшого вивчення порушеної в статті проблеми. Щодо Т. Ружевича і В. Слапчука, то слід зазначити: обидва спрямовують свої голоси проти мислення війною. Але якщо Е. М. Ремарк, Е. Гемінгвей та ін. започаткували антивоєнну літературу в першій чверті ХХ ст., такі як Т. Ружевич продовжували її, а О. Єфремов своїм романом «Знак зверя» завершив, то В. Слапчук із новою силою розпочав боротьбу проти мислення війною в ХХІ ст. романом «Книга забуття». Це свідчить, що польська література і волинський текст красного письменства міцно стоять на рубежах утвердження гуманізму і загальнолюдських цінностей.

Джерела та література

1. Баран Є. Погляд воїна / Є. Баран // Слапчук В. Вибране : поезії / ред.-упоряд. П. Коробчук ; передм. Є. Баран. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2011. – С. 5–16.
2. Бумблаускас А. Грюнвальська битва народів / А. Бумблаускас, І. Марзалюк, Б. Черкас. – К. : Балтія – Друк, 2010. – 272 с. : іл.
3. Бурого С. Александр Блок : очерк жизни и творчества / С. Бурого // Бурого С. Собрание сочинений. В 3 т. Т. 1. – Киев : Изд. дом Дмитрия Бурого, 2007. – 368 с.
4. Бурого С. Мелодия стиха (Мир. Человек. Язык. Поэзия) / С. Бурого // Бурого С. Собрание сочинений. В 3 т. Т. 2. – Киев : Изд. дом Дмитрия Бурого, 2007. – 432 с.
5. Дзюба І. Тарас Шевченко. Життя і творчість / І. Дзюба. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 718 с.
6. Кобець О. Записки полоненого / О. Кобець. – К. : Глобус, 1993. – 335 с.
7. Сверстюк Є. На хвилях «Свободи» / Є. Сверстюк. – Луцьк : Терен, 2004. – 312 с.
8. Слапчук В. Німа зозуля / В. Слапчук. – Дрогобич : Відродження, 1994. – 111 с.
9. Слапчук В. Книга забуття / В. Слапчук. – К. : Ярославів вал, 2013. – 368 с.
10. Слапчук В. Як довго ця війна тривала : поезії / В. Слапчук. – Луцьк : РВВ Волин. обл. упр. по пресі, 1991. – 128 с.
11. Dziurok A. Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989 / A. Dziurok, M. Gałęzowski, Ł. Kamiński, F. Musiał. – Warszawa : Instytut Pamięci Narodowej, 2010. – 506 s.
12. Różewicz T. Poezja. W 2 t. / Różewicz Tadeusz. – Kraków : Wydawnictwo Literackie, 1988.

Оляндер Луиза. Польская литература ХХ – начала ХХІ века как составная часть европейской литературы и волинский текст. Рассматриваются диалогические отношения, сложившиеся между польской литературой ХХ – начала ХХІ века, которая представлена весомой составной частью европейской литературы, и волинским текстом. В компаративном аспекте анализируются произведения европейских писателей (среды

них польських и українських), где изображены события войн, в том числе и двух мировых, в Польше, на Волыни и в других местах Европы, поднимается национальная и инациональная проблематика, раскрываются на ментальном уровне взаимоотношения между *Я/Другой* и *Своей/Чужой*. Определяются особенности проявления историзма, а также разного вида рецепции, в том числе и переводы волыньских авторов в Польше.

Ключевые слова: волыньский текст, история, жанр, компаративистика, наррация, образ, поэтика, рецепция, *Своей/Чужой, Я/Другой*.

Oliander Luiza. Polish Literature of XX – Beginning of XXI Century as Part of European Literature and Volyn Text. Dialogic relations between Polish literature of XX – beginning of XXI century which is represented by the great part of European literature and Volyn text are examined. Works of European writers – among them Polish and Ukrainian – which depict the events of wars, including two world ones, in Poland, Volyn and elsewhere in Europe are analyzed in the comparative aspect, national and other ethnic issues are risen, the relationship between *I/Other* and *Native/Stranger* is disclosed on the mental level. The peculiarities of manifestation of historicism, as well as different types of reception – including translations of Volyn authors in Poland, are defined.

Key words: Volyn text, history, genre, comparative literary criticism, narration, image, poetics, reception, *Native/Stranger, I/Other*.

Стаття надійшла до редколегії
10.04.2014 р.

УДК 821.161.2-2.09:792.06(477.82)

Зінаїда Пахолок

П'єса «Стіна» Ю. М. Щербака на кону Волинського академічного обласного українського музично-драматичного театру імені Т. Г. Шевченка

У статті розглянуто факти біографії Т. Г. Шевченка, які письменник поклав в основу композиції твору. Проаналізовано п'єсу, переломну в драматургічній шевченкіані, що її вперше було поставлено в столиці, а через 24 роки – на Волині. Визначено обставини, які спричинили її появу на луцькій камерній сцені. Підкреслено, що ця вистава, будучи високохудожнім мистецьким твором, упродовж семи театральних сезонів залишається окрасою репертуару обласного театру.

Ключові слова: п'єса, образ Шевченка, театральне мистецтво, камерна сцена, монодрама, сценічна інтерпретація, глядацька аудиторія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз досліджень цієї проблеми. Творчу спадщину Т. Г. Шевченка вперше ретельно проаналізувала через призму особистого життя М. С. Шагінян. Вона вивчала архівні та друковані матеріали, а 1939 р. здійснила подорож шевченківськими місцями України. Результатом копійної роботи російської дослідниці стала опублікована 1941 р. монографія «Тарас Шевченко», котру вона захистила як докторську дисертацію через три роки. Романтичним історіям поета в книзі (український переклад В. П. Іванисенка) присвячено ґрунтовний п'ятий розділ «Кохання» [26, с. 104–169].

Особисте життя Кобзаря стало предметом наукового дослідження М. О. Козака [10], яке побачило світ майже через 70 років після виходу праці М. С. Шагінян. Автор, спираючись на листи і щоденникові записи Т. Г. Шевченка, спогади сучасників, наукові праці, показав, якими були уявлення Кобзаря про жінку, кохання, сім'ю.

У передмові до цієї книжки лауреат Національної премії України ім. Тараса Шевченка В. Д. Слпчук розмірковував: «Насправді ж, хто знає, яким повинно бути особисте життя генія? Очевидно, що поетичний талант і талант жити, “як усі добрі люди” – це різні таланти. Вінець поета – одночасно вінець царський і вінець терновий» [22, с. 7].

Цій темі присвячено статтю Н. Г. Наумової та С. П. Реп'яха, які, розглядаючи захоплення поета, прийшли до висновку, що «єдиною “жінкою”, котра ніколи його не покидала, була муза його поезії. Зате він став тим унікальним поетом і художником, який чи не найкраще зрозумів, оспівав жінку, її кохання, її радощі й страждання, її чисту духовну красу, що найповніше виявилось в материнстві,